

INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI,
LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI

VEM ÄR GÖTEBORGAREN I VÅRT GÖTEBORG

En diskursanalys av Vi och dem i en kommundidning

Clara Tortosa

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Examensarbete:	15 hp
Program:	Kommunikatörsprogrammet med inriktning mot myndigheter och offentlig förvaltning
Nivå:	Avancerad nivå
Termin:	Vt 2017
Handledare:	Christopher Kullenberg
Examinator:	Thorbjörn Lager

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program:	Kommunikatörsprogrammet med inriktning mot myndigheter och offentlig förvaltning
Nivå:	Avancerad nivå
Termin:	Vt 2017
Handledare:	Christopher Kullenberg
Examinator:	Thorbjörn Lager
Nyckelord:	representation vårt göteborg vi och dem den andre diskursanalys framing narratologi aktantroller stuart hall algirdas j. greimas

Syfte:	Mitt syfte är att undersöka vilka roller och vilka diskurser om Vi och dem som uttrycks i Göteborgs stads kommundidning, Vårt Göteborg, under perioden 1/9 2016 - 7/6 2017.
Teori och metod:	Diskursanalys.
Resultat:	Jag fann att representationen av den Andre i Vårt Göteborg fokuserade mycket på 'positiva insatser'. Tidigare forskning som tittat på 'invandrare' i nyhetsmedier visar på att det ofta skapas negativa stereotypa bilder. Eftersom stereotyperna inte ser likadana ut i en kommundidning som Vårt Göteborg kan ett första intryck vara att ett Vi och dem inte är lika närvarande i en sådan text som i nyhetsmedier, men efter min analys har jag kommit fram till att stereotyper skapas fast på andra sätt. Genom bland annat Greimas aktantroller kunde jag analysera textens objekt, subjekt och drivkrafter framkom några olika element som återkommer i konstruktionen av den Andre: Personerna är inomhus i en förortsmiljö, de får en "andra chans" genom insats utifrån och de beskrivs som "hjalteoffer" – ambitiösa men berättelsen förs fram av en hjälpare. Även om begreppet invandrare inte används är berättelsen om vem som är utrikes född lika tydlig. Diskursen om Vi och dem, där 'viet' intar en roll av hjälpare och aktiva som genom att inkludera den Andre för berättelsen framåt. Eftersom kommunens uppdrag är att finnas för alla medborgare ser jag särskiljandet mellan vi och dem som problematiskt.

För eleverna kan det var nyttigt att få in nya perspektiv och förstå att det inte är farligt med en klasskamrat från ett annat land. Dessutom kan de bli peppade av att de nyanlända är så ivriga att lära sig, det blir en sporre att plugga.

Lärare i en artikel i Vårt Göteborg¹

¹ * ”Trivs på nya skolan” Vårt Göteborg nr 4 2016 s. 6-8

Innehållsförteckning

Inledning.....	8
Problemformulering	8
Syfte och frågeställning.....	11
Bakgrund	12
Kontext.....	12
Den segregerade staden Göteborg.....	12
Kommuntidningen Vårt Göteborg	13
Uppdrag.....	13
Definition	13
Historia	14
Kritik	15
Funderingar kring begrepp.....	15
Teoretiska utgångspunkter.....	18
Diskursanalys	18
Gestaltningsteori.....	19
Affektekonomier	20
Tidigare forskning	22
Konstruktionen av invandrare i media	22
Begreppet den Andre.....	25
Metod och material.....	28
Avgränsningar och urval	28
Diskursanalys som metod.....	29
Analysmodellen	29
Aktantroller	30
Tillvägagångssätt.....	32
Metodkritik.....	33
Analys.....	34
Representationer av den Andre.....	34
Att positioneras som den Andre utskrivet	34
Att bli omtalad.....	37
Att bli hjälpt	39
Kontrasten till den hemmahörande.....	41
Vi och dem som diskurs	44
'Utmaningen'.....	44
'Initiativtagaren'.....	45
Fördjupande diskussion.....	47
Avslutande diskussion	50
Litteraturlista	52

Litteratur	52
Avhandlingar, rapporter och tidskrifter	53
Digitala källor.....	54
Bilagor	56
Empiriskt material	56
Analysschema.....	57

Inledning

Problemformulering

De senaste åren har diskussionen om hur mediernas roll i hur både förorter och invandrare skildras aktualiserats. Forskningsfältet – som är tvärvetenskapligt – har ingångar från i första hand mediastudier men också sociologi, lingvistik och kulturstudier. Jag har valt att titta på en kommundidning istället för nyhetsmedia för att se på vilket sätt medborgare representeras där.

Flera studier har visat på att nyhetsrapporteringen kring personer med utländsk härkomst ofta är stereotyp, fördomsfull och missvisande.² En av de svenska medieforskarna på området är Ylva Brune som studerat nyhetsjournalistik och hon argumenterar för att arbetsprocesser inom journalistiken ofta leder till att nyhetstexterna blir formade efter schabloner och uppvisar en tydlig gräns mellan ett Vi och den Andre.³ Det menar hon är problematiskt eftersom en ytlig eller fördomsskapande nyhetsjournalistik försämrar våra möjligheter att bygga ett demokratiskt samhälle.⁴ En annan kritik som lyfts fram är den att alla nyheter från förorter fokuserar på problem och att andra, mer positiva, typer av händelser inte skildras.⁵ En nu nyutkommen rapport, *Invandring i medierna - Hur rapporterade svenska tidningar 2010-2015?*, som är beställd av regeringen, visar att negativa gestaltningar av invandring och är vanligare än positiva gestaltningar i nyhetsmedier.⁶

Vårt Göteborg, källmaterialet till den här studien, har kommunen som avsändare och skickas ut till alla hushåll i Göteborg. Under namnet som paraply finns alltså dels en produkt som är utformad som ett magasin och dels en plattform för kommunikation genom

² Hultén ur Westlund. Människorna, medierna & marknaden: Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati i förändring, 330

³ Brune, Mörk magi i vita medier: Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism, 13

⁴ Ibid.

⁵ <http://www.stockholmsfria.se/artikel/2520>

⁶ Strömbäck m.fl. Invandring i medierna - Hur rapporterade svenska tidningar 2010-2015?, vi

sociala medier.⁷ Det jag tittar på är artiklar som publicerats i en papperstidning som kommer i brevlådan och för att vara tydlig och för att undvika missförstånd använder jag begreppet kommundidning.⁸ Från kommunens sida ger Vårt Göteborg en möjlighet att sprida information om aktuella frågor och skapa förtroende för kommunens arbete. Enligt Göteborgs stads informationspolicy, som styr Vårt Göteborgs innehåll, är information och kommunikation både en grundförutsättning för att Göteborgs Stad ska kunna arbeta med att stärka demokratin och för att göteborgarna ska kunna ta tillvara på sina demokratiska rättigheter. Eftersom kommundidningen ska nå ut till alla stadens invånare kan den fungera som ett verktyg för att minska informationsklyftor mellan medborgare. Både innehållet och arbetsvillkoren för den här typen av produkter skiljer sig från nyhetsjournalistikens, och även avsändarens syfte, det är viktigt att ha med sig som utgångspunkt för läsningen av den här studien. Inom forskningen kan en genre definieras som en typ av text där vissa normer gäller både när det kommer till form och innehåll och bland människor som delar kulturella konventioner finns vissa gemensamma uppfattningar.⁹ Artiklarna som kan vara lika i utförandet, alltså till synes tillhöra samma genre, styrs alltså av andra principer. Enligt medielogiken är det det som passar nyhetsmediernas format och behov av att väcka uppmärksamhet som blir nyheter, exempel på det är att uppmärksamma konflikt framför 'positiva nyheter', detta fungerar annorlunda för en kommundidning.¹⁰ Utifrån ett kommunikatörsperspektiv vill jag se på vilket sätt en tidning med kommunen som avsändare skiljer sig från nyhetsmedia eftersom det i många fall är kommunikatörer som sitter med uppdraget att utforma kommundidningar som Vårt Göteborg och en studie som denna förhoppningsvis kan bidra med kunskap om representation för personer som är verksamma som kommunikatörer.

⁷ <http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/default?ReadForm>

⁸ *Jag diskuterar definitionen mer i bakgrundsavsnittet.

⁹ Gripsrud. Mediekultur – mediesamhälle, 162

¹⁰ Strömbäck. Medialisering och makt: En analys av mediernas politiska påverkan, 388

Min ingång till arbetet med den här uppsatsen och det första arbetsnamnet var en fundering utifrån namnet; 'Vårt Göteborg - vems Göteborg?'. Namnet Vårt Göteborg väcker tankar om 'viet' – och vilka är vi som känner oss som en del av kommundidningen 'vi'. För att använda Sara Ahmeds begrepp; vilka är vi som görs till hemmahörande respektive till främlingar och vem är den som får bli en del av 'viet'. Jag hävdar att vår samtid präglas av ett postkolonialt arv och de kroppar, alla vi, som bebor den får förhålla sig till detta arv.¹¹ Det gäller även oss i Sverige, även om många tänker att vi står kan stå utanför det. Ylva Habel, filmvetare och lektor i medie- och kommunikationsvetenskap, menar att Sverige ser sin roll i kolonialismen som ett snedsteg och ett helt avslutat kapitel och argumenterar att det är problematiskt att det finns en tendens att – genom att blunda för Sveriges delaktighet i koloniala projekt och strukturer – sedan ha en ovilja att se hur koloniala processer hänger samman med representationer, vardagliga praktiker och föremål i vår samtid.¹²

Göteborg är en segregerad stad, där ungefär femton procent av stadens invånare är utrikes födda och var femte har utländsk bakgrund.¹³ Det är relevant att titta på hur en kommundidning, med andra förutsättningar än traditionella nyhetsmedier och med ett uppdrag att verka för alla medborgare på lika villkor, hanterar uppgiften att representera kommunens invånare. Ett tydligt Vi och dem kan verka exkluderande och tydligt gå emot kommunens principer och uppdrag att ur en demokratisynpunkt finnas till för alla medborgare. Jag skrev min uppsats i journalistik på kandidatnivå om hur en grekisk identitet representerades i svensk dagspress under krisen 2011-2012 och är nu intresserad av att titta på om, och i så fall hur representationer av ett Vi och dem förekommer i en kommundidning. För att kunna bena i narratologin och göra en diskursanalys har jag gjort ett analyschema där jag tittat på textens makronivå, mikronivå och kontext. För att skapa analyschemat har jag bland annat använt mig av språkforskaren Algirdas J. Greimas

¹¹ Ahmed. Vithetens hegemoni, 42

¹² Habel ur Hörnfeldt m.fl. Om ras och vithet i det samtida Sverige, 48

¹³ [http://www4.goteborg.se/prod/storstad/dalis2.nsf/vyfilarkiv/prel.rapport.rogera.pdf/\\$file/prel.rapport.rogera.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/storstad/dalis2.nsf/vyfilarkiv/prel.rapport.rogera.pdf/$file/prel.rapport.rogera.pdf) s.6

aktantroller för att hitta vem som är textens subjekt, objekt, hjälpare, mottagare, motståndare och vad som är drivkraften.

Syfte och frågeställning

Mitt syfte är att undersöka hur representationen den Andre ser ut, samt vilka diskurser om Vi och dem som finns i artiklar i Göteborgs stads kommuntidning, Vårt Göteborg, under perioden 1/9 2016 - 7/6 2017. För att uppfylla detta syfte har jag valt följande frågeställningar:

1. Hur representeras den Andre?
2. Vilka diskurser om Vi och dem kommer till uttryck i texten?

Bakgrund

I avsnittet om staden Göteborg presenteras en kort bakgrund till villkoren för de boende i staden eftersom det sätter kommundidningen i ett sammanhang. Sedan ges en bakgrund till kommundidningen där presenteras uppdrag, definitionen, historia och kritik för att ge en tydlig bild av vad det är för slags text som analysen utgår ifrån.

Kontext

Den segregerade staden Göteborg

Göteborg är Sveriges andra största stad och Göteborgs kommun hade 2016 en befolkning på 556 640 personer.¹⁴ Rapporten *Skillnader i livschanser och hälsa i Göteborg* som publicerades 2014 visade på stora skillnader i hälsa, arbetslöshet och barnfattigdom mellan olika stadsdelar. Där rapporterades medelinkomsten för män i Långedrag vara 718 000 kr, medan den i Östra Bergsjön var 138 000 kr, en skillnad på 580 000 kr.¹⁵ Anders Sundell, doktorand i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, har tagit fram ett segregationsindex (2013) som visade att Göteborg är Sveriges tredje mest segregerade kommun, efter Trollhättan och Botkyrka.¹⁶ Det Sundell valde att titta på var andelen svenskfödda jämfört med andelen utrikes födda i olika kommuner och han kom på så sätt fram till det han kallade ett dissimilaritetsindex. Segregation kan vara svårt att mäta och det finns en rad olika faktorer som det skulle gå att titta på såsom lön, arbetslöshet eller tillgångar. Segregation definieras i Nationalencyklopedin som ”det rumsliga åtskiljandet av befolkningsgrupper”¹⁷. Ofta är det som mäts andelen utrikes födda. När begreppet segregation kommer upp i debatten finns en förförståelse om att det är förorter det handlar om och man problematiserar de områdena snarare än samhället i stort eller andra typer av bostadsområden.

¹⁴ <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Regional-statistik/Alla-lan/Vastra-Gotalands-lan/Goteborg/?var=17246>

¹⁵ <http://socialhallbarhet.se/wp-content/uploads/2015/01/Skillnader-i-livsvillkor-och-halsa-2014-Huvudrapport1.pdf>

¹⁶ <https://politologerna.wordpress.com/2013/11/07/sveriges-mest-segregerade-kommuner/>

¹⁷ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Segregation>

Kommuntidningen Vårt Göteborg

Uppdrag

Kommuntidningen sig på följande sätt på sin hemsida: ”Magasinet Vårt Göteborg ges ut av Göteborgs stad. Vårt Göteborg syftar till att ge boende, besökare och näringsliv bättre kännedom om vad Göteborgs Stad gör och varför.” Ansvarig utgivare för både magasinet och nättidningen är i Göteborgs Stads kommunikationsdirektör. De följer Göteborgs Stads informationspolicy vilket innebär att de bland annat vara öppna och trovärdiga, att informationen alltid ska vara opartisk och saklig, det gäller både positiva och negativa budskap.¹⁸ Detta är principer som ligger när journalistikens. På hemsidan där informationspolicyn går att hitta görs kopplingen starkare till demokrati än på Vårt Göteborgs egna hemsida;

Information och kommunikation är en grundförutsättning för att Göteborgs Stad ska kunna utveckla och förstärka demokratin och för att göteborgarna ska kunna tillvarata sina demokratiska rättigheter.

Presentationstext för Göteborgs Stads informationspolicy¹⁹

Vårt Göteborg fokuserar främst på att tidningen ska fungera som en informationskanal för vad Göteborgs stads arbetar med. Även om tidningens syfte är att kommunicera med medborgare så använder sig inte själva av det begreppet.

Definition

Kärt barn har många namn, på sin hemsida skriver de: ”Läs senaste numret av hushållsmagasinet Vårt Göteborg”²⁰ för att på andra ställen kalla produkten för magasin och tidning, i media har den kallats kommuntidning. Här uppstår det ett problem med

¹⁸ <http://goteborg.se/wps/portal/press-och-media>

¹⁹ <http://goteborg.se/wps/portal/press-och-media>

²⁰ http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/special.las_magasinet_vart_goteborg

definitionen eftersom jag velat sätta min studie i ett sammanhang. Begreppet hushållsmagasin verkar inte vara vedertaget och när jag gör sökningar av uppsatser och avhandlingar på ordet 'kommuntidning' får jag inga sökträffar. Genom att bestämma genre vet vi som läsare vad vi kan förvänta oss av texten vi har framför oss. Den norske professorn i medievetenskap Jostein Gripsrud menar att begreppet genre är centralt för förståelsen av all slags mediekommunikation och att det är journalisternas kännedom om genrer som gör att de vet hur olika typer av artiklar och reportage ska utformas.²¹ Att arbetsvillkoren för den här typen av produkter och nyhetsjournalistik är vitt skilda och även avsändarens syfte, det är viktigt att ha som utgångspunkt för läsningen av den här studien, därför kan resultatet inte heller jämföras rakt av med resultaten av forskning gjorda på nyhetstidningar. Ett reportage som vid en första anblick ser ut att tillhöra samma genre som artikel i en nyhetstidning har sin egna koder, något som skulle kunna vara vilseledande, vilket Vårt Göteborg också fått kritik för. Jag återkommer till det längre fram.

Historia

Det har varit diskussioner i medierna om formen för Vårt Göteborg – som alltså är samlingsnamnet på Göteborg Stads egna nyhetskanaler.²² Under det taket finns en papperstidning, en nättidning samt närvaro på sociala medier. Som nättidning har de funnits sedan 2001, medan papperstidningen lades ned 2007, för att startas upp igen efter politiskt beslut 2014. I ett radioinslag i P4 Göteborg från mars 2014 rapporterar de att undersökningar visat att få läste kommunens hushållstidning – och att inte många saknat den – men att den politiska majoriteten ändå ville ha den tillbaka, något som möttes av kritik från den borgerliga oppositionen.²³ Från september 2016 produceras tidningen av contentbyrån OTW. Enligt dem går tidningen ut i en upplaga på knappt 270 000 exemplar, till samtliga invånare i Göteborgs kommun.²⁴ ”Vårt Göteborg är den redaktionella kanal

²¹ Gripsrud. Mediekultur – mediesamhälle, 162

²² <http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunfakta/vart-goteborg/>

²³ <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=104&artikel=5823168>

²⁴ <http://www.otw.se/nyheter/otw-gor-vart-goteborg/>

som når ut bredast om vad som sker och händer i Göteborg Stad. Att skapa intresse, engagemang och känslor kring det som sker i staden är ett väldigt viktigt och roligt uppdrag för OTW”, säger Karin Wik, projektledare för Göteborgs Stad hos OTW på deras egen hemsida.²⁵

Kritik

Under 2016 kritiserades tidningen hårt av Per Nygren, tidigare GP-medarbetare; ”Det är paketerat som journalistik, men det är något annat. Magasinet Vårt Göteborg ska se ut som en journalistisk produkt men är i själva verket ett propagandaorgan för Göteborgs makthavare, skapat av en PR-byrå” skriver han på Spanaren – en nättidning som bevakar aktuella händelser i Göteborg.²⁶ Det finns som sagt en svårighet att kategorisera den här typen av tidning, den skrivs av journalister, är producerad av en contentbyrå och avsändaren är kommunen. Frågan som tas upp är väl om det är vilseledande och oetiskt med det här formatet eller om vi som publik är så vana att sortera in information i olika genrer och läsa texten därefter. Jag kommer inte att gå vidare i den här diskussionen men tycker att kritiken och svårigheterna med definitioner var värda att nämna.

Funderingar kring begrepp

Flera tidigare studier har utgått ifrån studier av hur ’invandrare’ representeras i nyhetsmedier. de los Reyes, Molina och Mulinari beskriver begreppet invandrare som problematiskt, dels för att det omfattar människor som inte invandrat till Sverige och dels för att det beskriver en mycket heterogen grupp.²⁷ Jag vänder mig också mot begreppet och har funderat lite vad jag ska använda för begreppsapparat när jag skriver. I en rapport beställd av regeringen, *Begreppet invandrare - användningen i myndigheters verksamhet* (Ds 2000:43), diskuteras begreppet på följande sätt:

²⁵ <http://www.otw.se/nyheter/otw-gor-vart-goteborg/>

²⁶ <http://spanaren.se/2016/05/03/vart-goteborg-propaganda-forkladd-till-journalistik/>

²⁷ de los Reyes m.fl. Introduktion: maktens (o)lika förklådnader, 30

Begreppet invandrare är inte entydigt utan används såväl i dagligt tal som i offentliga sammanhang på en mängd olika sätt. Det existerar inte heller som ett övergripande rättsligt begrepp. Begreppet kan i stället definieras på en mängd olika sätt. Man kan utgå från objektiva kriterier såsom medborgarskap, födelseland, vistelsetid i Sverige, familjebildning eller modersmål. Man kan också utgå från subjektiva kriterier, varvid det avgörande kan vara den aktuella personens utseende eller om han eller hon talar svenska med eller utan brytning. Den indelning som personen i fråga själv gör kan därför naturligtvis ibland avvika från den andra människor gör. En person som känner sig svensk kan med andra ord betraktas som invandrare av andra eller tvärtom.²⁸

Eftersom det ligger i själva definitionen av begreppet att det handlar om identitet och det ofta sker godtyckliga gränsdragningar kan det vara svårt att använda. Samtidigt finns det de som argumenterar för att man genom att sluta använda vissa ord inte tar bort innebörden, att när städare istället började kallas för lokalvårdare fanns konnotationerna fortfarande kvar. Ingen verklig förändring hade skett i yrkets status eftersom yrket i sig inte förändrats. Det kan till och med, enligt vissa, vara förrädiskt att byta ord när åsikterna om ett visst fenomen eller en sak förblir desamma. I det här fallet ligger en beskrivning av något i själva ordet; att invandra, och formen är även statisk och överordnad andra identitetskategorier som kvinna eller musiker. Här föredrar jag Sara Ahmeds perspektiv där hon pratar om kroppar, förkroppsligande, orienteringar och att göras till främlingen eller hemmahörande. Det är en friare ingång som inte är lika statisk men samtidigt är hennes språk akademiskt och teorierna svåra att applicera. Efter att ha funderat på vilka begrepp jag skulle använda och undersökt vad som är vanligt förekommande nu och förut inom fältet valde jag Vi och dem och den Andre, men även att göras till främling eller hemmahörande eftersom de i sig själva innehåller en socialkonstruktivistisk beskrivning av processen som representation är.

Jag har även funderat över begreppet medborgare som har en folkrättslig innebörd som bygger på idén om alla människors lika värde och menar att alla individer inom en stats

²⁸ <http://www.regeringen.se/49baf8/contentassets/8592e456f2184550b83c4aa215e3ebba/begreppet-invandrare---anvandningen-i-myndigheters-verksamhet> s.21

gränser ska betraktas som fullvärdiga medlemmar i samhället.²⁹ Medborgare är ett begrepp som är starkt kopplat till demokrati, vem som räknats som medborgare har förändrats över tid. Det är inte givet. En fråga är till exempel om de som bor i staden utan papper räknas som medborgare eller inte. Tidningen Göteborg vänder sig till kommunens medborgare men använder inte begreppet, men jag kommer att använda det eftersom jag tycker att det fyller en funktion att beskriva stadens boende – fast med de rättigheter begreppet signalerar.

²⁹ Makt, medier och samhälle, Jesper Strömbäck s.52

Teoretiska utgångspunkter

Jag tar avstamp i diskursanalysen som kommer ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt. Där utgår jag ifrån att det finns ett visst sätt att tala om och förstå verkligheten inom en viss social sfär, i motsats till ett essensialistiskt synsätt innebär ett konstruktivistiskt perspektiv att kulturell identitet är något som skapas i vissa kontexter.³⁰ Frågorna ställs utifrån ett *hur* – eller snarare med hjälp av *vilka kunskapsstrategier* – dominans och osynliggörande upprätthålls.³¹ Under samma tak faller Lakoffs gestaltningsteori – där man pratar om framing – att rama in ett visst fenomen på ett visst sätt handlar om att få språket att passa en viss världsbild. Det handlar om mer än bara språk, idéerna som är primära och språket fungerar som bärare av idéer.³²

Diskursanalys

Utifrån materialet och mina problemformuleringar har jag valt diskursanalys som både kan är metod och teoretisk ram. Norman Fairclough, forskare inom diskursanalys, menar att diskurser bidrar till att konstruera sociala identiteter, sociala relationer och kunskaps- och betydelsesystem.³³ Den kritiska diskursanalysen strävar efter att lyfta upp de omedvetna kulturella processerna på medvetandeplan genom att formulera: ”varför är texten som den är?”³⁴ eller som Fairclough formulerade det; ”How is this text designed, why is it designed in this way, and how else could it have been designed?”³⁵ Det diskursanalytiska fältet menar alltså att texter och symboler konstruerar våra kulturella referensramar och genom att analysera texter kan man därför få en inblick i de processer som bidrar till att skapa betydelse och mening. Det är genom representationssystem som vi tillskriver objekt

³⁰ Eriksson m.fl. Globaliseringens kulturer, den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället, 43

³¹ Ibid,19

³² Lakoff. Don't Think of an Elephant! xi-xii

³³ Winther Jörgensen och Phillips. Discourse Analysis as Theory and Method, 7

³⁴ Fairclough. Critical discourse analysis: the critical study of language, 274

³⁵ Ibid, 202

deras betydelse.³⁶ Och det är på detta sätt jag tycker att teorin är användbar i min studie eftersom jag tittar på hur Vi och dem representeras i texten. Kulturteoretikern Stuart Hall argumenterar för att ett av de sätt vi alla blir påverkade av diskursen är att den styr vad som anses vara sant och relevant i olika kontexter.

Discourses are ways of referring to or constructing knowledge about a particular topic or practice: a cluster (or formation) of ideas, images and practices, which provide ways of talking about, forms of knowledge and conduct associated with, a particular topic, social activity or institutional site in society.

Stuart Hall 1997:6

Författarna till *Discourse Analysis as Theory and Method* Marianne Winther Jørgensen och Louise Philips betonar att språket är som ett systematiserat i mönster, vilket vårt beteende styrs av när vi agerar inom olika sociala arenor.³⁷

Gestaltningsteorin

Gestaltningsteorin, också känd som framing theory, handlar precis som det låter om hur berättelsen ramas in och gestaltas. Språkforskaren George Lakoff, brukar göra ett experiment med sina studenter där han ber dem att INTE tänka på en elefant. Det går inte - och poängen är att illustrera den kognitiva förståelsen av verkligheten. Vi kan använda vår hjärna till de mest skilda och varierade uppgifterna men vi kan inte styra över den. I sin bok *Don't think of an elephant!* beskriver han det som att en 'frame' – eller inramning på svenska – är en mental struktur som bidrar till hur vi ser på världen, den påverkar våra förväntningar, vilka mål vi har, våra planer etcetera. Den här mentala strukturen påverkar sedan hur vi handlar eftersom den påverkar hur vi ser på världen.³⁸ Teorin syftar alltså till den roll som kommunikationen har när det kommer till hur människor ser och förstår sin omvärld, till skillnad från dagordningsteorin som handlar om vad medierna skriver om, handlar gestaltningsteorin om hur det som står på dagordningen framställs. Att rama in ett

³⁶ Esaiasson m.fl. *Metodpraktikan*, 212-213

³⁷ Winther Jørgensen och Philips. *Discourse Analysis as Theory and Method*, 7

³⁸ Lakoff. *Don't think of an elephant!* xi-xii

visst fenomen på ett visst sätt handlar om att få språket att passa en viss världsbild, men det handlar om mer än bara språk. Idéerna är primära, språket bär bara fram idéerna och att förändra vissa inramningar kan innebära stora sociala förändringar.³⁹ Framing är ofta något som vi inte är medvetna om, men när vi använder ord så aktiveras ett visst ramverk och desto oftare en viss ram aktiveras desto mer naturlig blir den för oss. Hur materialet paketeras, har alltså i enligt gestaltningsteorin, en stor betydelse för hur publiken uppfattar verkligheten. Det kan handla om problemformuleringar, orsakstolkningar eller förslag på lösningar. De här gestaltningarna är ofrånkomliga och kan vara både avsiktliga och oavsiktliga val i journalisters – eller kommunikatörers – arbetsprocess.⁴⁰

Affektekonomier

Kultur- och samhällsteoretikern Sara Ahmed pratar bland om embodiment – översatt till förkroppsligande – och att detta arv orienterar oss/våra kroppar som 'hemmahörande' eller 'främlingar', och det är en del i varför vissa rum fortsätter att vara öppna för vissa och stängda för andra. I sitt förord till Sara Ahmeds *Vithetens hegemoni* skriver Ulrika Dahl att; "Ahmeds sätt att tänka hjälper oss att se inte bara hur en rad föreställda samhällsproblem allt oftare tillskrivs främlingen, migranten eller den Andre, utan också hur detta hänger ihop med att denna figur ständigt anses vara nyligen anländ och inte riktigt får höra hemma och framförallt hur detta uttrycks genom känslopolitik."⁴¹ Ett annat begrepp för detta är affektekonomier, där Ahmed vill ifrågasätta hur vi beskriver känslor som något som tillhör ett subjekt eller objekt - som att är film ÄR sorglig. Alternativet är att någon vill få oss att känna på vissa sätt.⁴² En del av att förstå är att förstå hur Ahmed menar att affektekonomier fungerar är genom att upprätthålla ett system som gör vissa kroppar tillhörande och andra avvikande.⁴³ Detta gör man genom hur man pratar om kroppar och

³⁹ Ibid. xii-xiii

⁴⁰ Shehata. Handbok i journalistikforskning, 361-362

⁴¹ Ahmed. *Vithetens hegemoni*, 21

⁴² Ibid, 38

⁴³ Ibid, 28

hur vissa kroppar kroppar tillskrivs egenskaper - de tillskrivs känslor - associationer liksom 'klibbar' fast vid kroppar och objekt.⁴⁴ Ett exempel är hur affektsymboler tar form i diskurser om t.ex. 'nationens som kropp' och beskrivningen av yttre hot. För att förtydliga lyfter jag det exempel Ahmed skälvt ger, nämligen det tal som den konservativa partiledaren William Hague höll om asylsökande 2000. Han använde ord som svämma över – vilket ger associationer mellan asyl och kontrollförlust – något som skapar rädsla för att landet ska 'översvämmas'.⁴⁵ I talet skiljs det också på dem som är välkomna och dem som inte är det;

Till viss del gör detta att det nationella subjektet kan föreställa sig sin egen generositet i det att vissa andra välkomnas. Nationen är gästvänlig eftersom den låter dem som är äkta stanna. Och samtidigt konstrueras vissa andra som redan förhatliga vilket avgränsar och villkorar denna gästfrihet.

Sara Ahmed 2011:71-72

Ahmed argumenterar för att kolonialismen skapat en 'vit' värld, där vissa saker hamnar inom räckhåll för vissa kroppar och inte andra och ras blir något vi tar emot av andra som ett historiskt arv. Nationella gemenskaper grundar sig i en föreställd gemenskap som kommer ur detta arv.⁴⁶ I *Vithetens hegemoni* argumenterar Ahmed för hur Väst tar samtidigt som de ger och samtidigt döljer de kontinuerliga tagandet i givandets ögonblick;

"Viet" uppstår som det som "känner sig bra" genom att känna olust för andra, en olust som omvandlas till lust endast genom glömskan (...) En sådan glömska gör verkligen "den andre" till objektet för vår känsla: de står i skuld till oss och bör genom tacksamhet ge tillbaka vad vi räcker över till dem. Att stå i skuld är, när allt kommer omkring, både att vara positionerad som underordnad och som beroende.

Sara Ahmed 2011:102

⁴⁴ ibid, 69

⁴⁵ ibid, 71

⁴⁶ Ibid, 131

Tidigare forskning

Jag har inte hittat någon tidigare forskning som specifikt studerat kommundidningars gestaltning av Vi och dem eller av 'invandrare'. Detta kan bero på att kommundidningar är en smal och otydlig genre, däremot finns mycket forskning kring stereotypa bilder av 'invandrare' i främst nyhetsmedier och det redogörs kort för i det här avsnittet. I nästa avsnitt ges en inblick i tidigare forskning inom det postkoloniala fältet och hur användningen av begreppen den Andre och Vi och dem utvecklats.

Konstruktionen av invandrare i media

En rapport från 2017, *Invandring i medierna - Hur rapporterade svenska tidningar 2010-2015?*, av Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund visar att negativa gestaltningar av invandring och dess påverkan på Sverige är vanligare än positiva gestaltningar. Denna rapport riktar visserligen in sig mer på invandring än på gestaltningen av invandrare. De kom fram till att den vanligaste gestaltningen är att invandring bidrar till att försvaga den sociala sammanhållningen och därefter följer gestaltningen att invandring bidrar till kriminalitet och till att försvaga Sverige ekonomiskt. Först på tredje plats kom den positiva gestaltningen att invandring bidrar till kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden.⁴⁷

Medieforskaren Leonor Camauër har skrivit om etnicitet och media och hon har bland annat varit en av redaktörerna för en utredning tillsatt av regeringen – *Mediernas Vi och Dem. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen* (SOU 2006:21) – där beskrivs till exempel hur media skapar en polarisering mellan vi och dem. I utredningen förklaras detta begreppspar som behovet av att skilja på den grupp man tillhör, och den andra gruppen och det hänger ihop med den diskursiva konstruktionen av en nationell identitet. Denna identitet bygger på en projicering av idealiserade egenskaper av den egna nationella gemenskapen och samtidigt en projicering av ofördelaktiga egenskaper hos de

⁴⁷ Strömbäck m.fl. *Invandring i medierna - Hur rapporterade svenska tidningar 2010-2015?*, vi

som inte anses tillhöra samma gemenskap. Utredningen menar att det på så sätt kan antas att medierna har en aktiv roll i skapandet segregation⁴⁸.

Undersökningar gjorda under 1960- och 1970-talen började visa att media gav en missvisande och ensidig bild av etniska minoriteter som i exempelvis boken *Policing The Crisis*,⁴⁹ skriven av sociologen och kulturteoretikern Stuart Hall m.fl i Storbritannien. Han kom att bli en frontfigur inom cultural studies och har haft ett stort inflytande inom fältet för studier av representationen av den Andre i nyheter, film och teve. Han menade att vi genom att stereotypisera upprätthåller maktstrukturer och konstruerar grupper och individer som den Andre. I boken *Spectacle of the other* studerar Hall rasifierande stereotyper i reklam och populärkultur från 1800-talet fram och framåt och finner att stereotyperna har fortsatt att reproduceras, även om själva representationerna av dem blivit mindre provocerande på ytan.⁵⁰

I sin avhandling från 2004 synade den svenska medieforskaren Ylva Brune journalisters framställning av invandrare. En av hennes slutsatser var konstruktionen av ett främmande väsen – invandrades otidsenlighet ställdes mot svensk modernitet.⁵¹ Gunilla Hulténs forskning i journalistik visar hur svensk press har skildrat främlingar sedan 1945 – hon beskriver i sin studie hur tidningar bidrar till att skapa uppfattningar om människor med utländsk härkomst men också till vad svenskhet är.⁵² En sak hon noterar är att lokaltidningar har mer positiva och mindre konfliktinriktade skildringar än storstadstidningar.⁵³ Sociologen Birgitta Löwander har bland annat forskat kring diskursen kring invandrare i teve på 90-talet och hon anser att nyhetsmedia förstärker rådande maktstrukturer där invånaren underordning legitimeras genom bl.a. den undanskymda roll

⁴⁸ Camauër m.fl. *Mediernas Vi och Dom*, 10

⁴⁹ Hultén. *Främmande sidor*, 20

⁵⁰ Spurr, *Rethoric of other*, 181

⁵¹ Hultén. *Främmande sidor*, 23-25

⁵² *Ibid.* s.8

⁵³ <http://www.mynewsdesk.com/se/su/pressreleases/nationalistisk-journalistik-om-invandring-49650>

som de tilldelats.⁵⁴ En annan medieforskare Gunnar Nygren, professor på JMK, skrev efter millenieskiftet att det finns en medieskugga över förortsområdena, då de inte anses ha nyhetsvärde utom när det gäller kriminalitet och sociala problem medan innerstaden beskrivs mer rättvist, både positivt och negativt.⁵⁵ Han menar att rapporteringen om de resurssvaga förortsområdena påminner om mediernas bild av tredje världen.⁵⁶

Medieforskaren Gunnar Nygren, professor på JMK, skrev efter millenieskiftet att det finns en medieskugga över förortsområdena, då de inte anses ha nyhetsvärde utom när det gäller kriminalitet och sociala problem medan innerstaden beskrivs mer rättvist, både positivt och negativt.⁵⁷ Han menar att rapporteringen om de resurssvaga förortsområdena påminner om mediernas bild av tredje världen.⁵⁸ Den norska medieforskaren Elisabeth Eide (2002) menar att ett västerländskt 'vi' ofta ställs kontra ett icke-västerländskt, så att det blir en tydlig polarisering mellan Vi och dem och lingvisten Teun A. van Dijk som fokuserat på diskursen kring invandrare beskriver (2000) att Den Andre inte längre beskrivs om underlägsen men som annorlunda.⁵⁹

En av anledningarna till att studera vilka diskurser som kommer till uttryck i en kommuntidning som den här, som når alla hushåll i kommunen, är att studier visar på att mediernas inflytande på vår verklighetsuppfattning är stor. Jesper Strömbäck skriver att oavsett om man tar del av information genom traditionella nyhetsmedier eller på internet så är den verklighet som medierna skildrar, för de flesta, den främsta källan till upplysningar om sådant som händer bortom ens egen vardag och han menar att eftersom mediernas skildring av verkligheten blir den som gemene man känner till, så kan den sägas vara mer verklig än den faktiska verkligheten, eftersom medierna har makt att definiera en

⁵⁴ Hultén. Främmande sidor, 22

⁵⁵ <http://www.stockholmsfria.se/artikel/2520>

⁵⁶ Hultén. Främmande sidor, 25

⁵⁷ <http://www.stockholmsfria.se/artikel/2520>

⁵⁸ Hultén. Främmande sidor, 25

⁵⁹ Ibid, 19

verklighet som vi själva inte känner till.⁶⁰ En rapport av Torbjörn Forkby och Susanne Liljeholm Hansson från 2011 visar att mediernas inflytande kan ha negativa konsekvenser för de personer som bor i en förort. Att bo i ett område som genomgående skildras på ett negativt sätt påverkar förortsinvånarens självbild och de riskerar att börja integrera den negativa bild andra invånare har av förorten de bor i.⁶¹

Begreppet den Andre

Det teoretiska begreppet den Andre är sedan länge en välanvänd term inom vetenskapliga discipliner som samhällsvetenskap och humaniora. Den tyske filosofen Friedrich Hegel lanserade termen 1807 i sin studie *Andens Fenomenologi*. Där försökte han ge en förklaring till hur en asymmetrisk maktrelation mellan 'jaget' och dess 'negation' kan uppstå. På 1960-talet går begreppet att hitta i psykoanalytikern Jaques Lacans arbete och hans tankar om bl.a. imaginära identifikationer.⁶² En bärande tanke är att språket är konstruerat kring binära oppositioner som man/kvinna, svart/vit, förnuft/känsla. Något som först fördes fram av lingvisten Ferdinand Saussure och utvecklades av bl.a. filosofen Jacques Derrida.⁶³ På ett sätt den här uppdelningen tolkas mellan Vi och dem som en naturlig psykologisk process som också avspeglas i vårt språk. Avgränsningar sker hela tiden som ett vi i den här familjen eller vi i det här fotbollslaget och vissa menar att det är ofrånkomligt. Litteraturvetaren Edward W. Said satte begreppet i en postkolonial kontext och utvecklade dess betydelse, en av de poänger han för fram är hur diskurser om den Andre fungerat för att befrämja kolonialmakternas dominans.⁶⁴ Han visar i sin bok *Orientalism* hur öst - eller det som kallats Orienten - i en västerländsk idétradition framställts som det andra och det annorlunda, en motpol till vår västerländska

⁶⁰ Strömbäck. Makt, medier och samhälle - En introduktion till politisk kommunikation, v

⁶¹ https://socialutveckling.goteborg.se/uploads/Kampen_for_att_bli_nagon1.pdf Forkby och Liljeholm Hansson (2011)

⁶² Eriksson m.fl. Globaliseringens kulturer, den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället, 34

⁶³ Ibid, 18

⁶⁴ Ibid, 20

civilisation.⁶⁵ Teorin om orientalism bygger på hur de starka idéerna om ett Vi och dem, skildrar Orienten som irrationell om omodernt medan Väst skildras som rationella och moderna. Enligt Said blev Orienten den av Väst koloniserade 'Andre' och tillskrevs spegelvända egenskaper. Det de olika teoretikerna delar är kritiken av essentialism, där man istället för att anta att det finns en fast kärna i människans jag och behäftade egenskaper tänker att 'jaget' ständigt skapas och återskapas i relation till andra.⁶⁶

I en svensk kontext kan det postkoloniala perspektivet appliceras på hur vi pratar om invandring och 'invandrare' där det går en form av gränsdragning mellan ett 'vi' och 'den Andre' - och där 'svenskar' och 'invandrare' ofta framställs som oförenliga och motsatta grupper. Redan 1983 skrev socialantropologen och statsvetaren Benedict Andersson om hur klassificeringen 'Invandrare' och 'svenskar' är problematisk eftersom den utgår från en idé om homogenitet. Idén fokuserar på föreställningen om nationell gemenskap och Andersson menar att att nationen snarare vilar på fantasier än på verkliga relationer och kommunikation.⁶⁷ Den skandinavisk forskningsdiskursen har blivit influerad av det internationella interdisciplinära forskningsfältet 'Critical race and whiteness studies', som kan översättas till kritiska vithetsstudier. De senaste åren har det perspektivet blivit allt vanligare och istället för att bara prata om hur rasifieringsprocesser drabbar rasifierade minoriteters livsvillkor inkluderas 'vita' människors vardag. Anledningen till citationstecknen är för att det handlar om en diskursiv vithet, alltså om vithet som konstruktion och inte faktisk hudfärg. Ruth Frankenbergers bok *White Women - race matters* 1993 var banbrytande inom fältet. Hon menar bland annat att det finns en poäng i att benämna vithet eftersom den annars får fungera som måttstock när man t.ex benämner svart musik.⁶⁸ Filmvetaren Ylva Habel betonar att förståelsen av vithet i en svensk kontext är knuten till idéer om en svensk kultur. Här betraktas vithet ofta som en synonym till

⁶⁵ Said, E.W, Orientalism, 425

⁶⁶ Eriksson m.fl. Globaliseringens kulturer, den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället, 33-34

⁶⁷ Mattsson ur Mc Eachrane och Faye (red.) Sverige och de Andra, 159

⁶⁸ de los Reyes m.fl. Introduktion: maktens (o)lika förklädnader, 142

etnicitet och svenskhet, tankar om kulturell skillnad blir viktigare än utseendemässig eller hudtonsmässig skillnad.⁶⁹ En av de mest tongivande inom fältet idag är Sara Ahmed som jag skrivit om i teoriavsnittet.

⁶⁹ Habel ur Hörnfeldt m.fl. Om ras och vithet i det samtida Sverige, 48

Metod och material

Metoden för den här studien kallas kritisk diskursanalys och är en typ av kvalitativ textanalys. Det är en studie av representation, där jag använder representationsbegreppet enligt Stuart Halls definition. Begreppet kan användas på flera olika sätt, både i betydelsen att beskriva och att i symbolisera något. Stuart Hall, som var en av dem som lanserade begreppet på 70-talet, menar att representation står för meningsproduktion genom bilder, språk och diskurser. Representation är alltså en konstruktion av det som framställs och inte en objektiv återspeglning och kan inte ses som spegelbild som återger bilder i en dimension utan något som etablerar nya berättelser.⁷⁰ Jag använder mig av ett analyschema som jag presenterade i avsnittet om analysmodellen. Schemat innehåller delar av Algirdas J. Greimas aktantmodell där jag tittar på roller för att analysera hur aktörerna positionerar sig i texten, vad som händer i texten och varför, men även George Lakoffs teori om 'framing', inramning. Det är alltså ett sätt att få syn på både framställningar och föreställningar, diskurser.

Avgränsningar och urval

Jag har tittat på det, vid tidpunkten för min uppsats, senaste årets utgivning av Vårt Göteborg, det låg nära i tiden, täckte ett helt år - något som kändes som en naturlig avgränsning. De har en utgivningstakt på fyra nummer per år och jag har valde således att gå igenom de fyra numren från hösten 2016 till sommaren 2017. Källmaterialet består sammanlagt av 21 artiklar. Mina avgränsningen är gjorda av två skäl; för det första vill jag ha ett material som är stort nog för att ge exempel som styrker min argumentation, för det andra fanns det en tidsmässig aspekt som gjorde att jag kände att jag fick begränsa mig till ett antal reportage som kändes rimligt att hinna med att gå igenom. Att numren jag analyserar går över ett år ger utrymme till variation av innehållet. För att ta fram mitt urval gick jag genom Vårt Göteborgs hemsida till den digitala publiceringstjänsten iisuu där många andra magasin ligger. Pappersvarianten ska även gå att hitta på bibliotek. Jag tittar

⁷⁰ Gripsrud, Mediekultur - mediesamhälle, 27

inte på artiklar som bara innehåller information om staden och inte har fokus på någon person t.ex. artiklar om hur staden ska byggas om.

Diskursanalys som metod

Innebörden av diskursanalys är redan presenterad i teoriavsnittet, men förtydligas ytterligare här. Jag utgår alltså ifrån ett perspektiv som menar att all mänsklig kommunikation; tal, skrift, fotografier etcetera genomsyras av tankesätt och normer, medvetna eller omedvetna.⁷¹ Den kritiska diskursanalysen har ett intresse för makt och maktförhållanden. Språket i sig är med och formar verkligheten och texter tillskrivs en avgörande betydelse för hur vi sedan uppfattar världen.⁷² I Metodpraktikan ringar de in vad som motiverar just den här metoden för mitt ändamål; ”Ur metodologiskt perspektiv är det intressanta att diskursanalysen uppmärksammar aspekter av samhällslivet som annars tas för givna och som därmed kan vara svåra att belägga med systematiska empiriska undersökningar.”⁷³ Eftersom studien syftar till att göra en diskursanalys används en socialkonstruktivistisk tolkningsram. Metoden passar den här typen av analys eftersom att en kritisk diskursanalys både tar hänsyn till texten i sig och samhället den är producerad i. Den blir både ett verktyg och en teoretisk ram för arbetet.

Analysmodellen

För att komma åt diskursen och kunna analysera representationerna sker analysen i flera steg. Genom ett analyschema har jag ställt frågor om textens makrostruktur och mikrostruktur. En av de viktigaste delarna har varit den att arbeta med aktantrollernas – med syfte är att gå ett steg djupare och se vad som händer i texterna och varför. Den andra nivån hjälper mig att fånga upp fler aspekter av representationen i form av hur språket används för att kategorisera medborgare men även på ett övergripande sätt se hur bild, rubrik och ingress samspelar i representationen. Särkilt fokuserar jag på aktantrollerna,

⁷¹ Ekström m.fl., *Metoder i kommunikationsvetenskap*, 123

⁷² Esaiasson m.fl. *Metodpraktikan*, 212.

⁷³ *Ibid.* s.212-213

därför kommer jag att förklara det närmare i ett eget avsnitt. Under mitt analysarbete har jag alltså utgått från denna som grund men arbetat fram ett eget analyschema som mer svarat mot de materialet vi valt (se bilaga 2 för fullständigt analyschema):

1. Den tematiska strukturen (makro)

En översiktlig beskrivning av reportaget; tema, bilder, miljöer.

2. Den schematiska strukturen (mikro).

En kartläggning av berättandet. Till exempel vad sägs om aktören, aktörerna representeras genom aktantrollerna; textens subjekt, objekt och drivkraft.

Aktantroller

Läran om berättelser - eller narratologin som det kallas inom en strukturalistisk tradition finns överallt omkring oss, på alla platser, i alla tider och i alla tänkbara medier. För att förstå vad en berättelse kan vara använder jag Gripsruds definition; ”En berättelse är en framställning av ett mänskligt (eller människoliknande) subjekt som har ett projekt (vilja, önskan, begär) och som genomlever en kausal kedja av sammanhängande händelser.”⁷⁴ Modellen based på roller är hämtade i första hand av Algirdas J. Greimas med syfte att hitta textens subjekt, objekt och drivkraft.

Roll	Definition
<i>Subjekt</i>	Den som strävar efter att lösa ett problem eller att uppnå något.
<i>Objekt</i>	Föremålet för subjektets intentioner.
<i>Mottagare</i>	Den som får nytta av subjektets handlingar.
<i>Motståndare</i>	Den som på ett eller annat sätt motarbetar subjektet.
<i>Hjälpare</i>	Den som hjälper subjektet.
<i>Drivkraft</i>	Det som ligger bakom subjektets strävan.

Tabell 1. Greimas aktantroller.

⁷⁴ Gripsrud. Mediekultur - mediesamhälle, 243

Hans föregångare den ryske folkloristen Vladimir Propps var en som var tidigt ute studier kring återkommande element i berättelser. Han gjorde en undersökning av ryska folksagor 1928, och fann att alla gestalter som förekom i sagorna kunde delas in i sju roller.⁷⁵ Senare var Algirdas J. Greimas ett centralt namn i att utveckla det som kallas den strukturalistiska narratologin. Enligt hans definition kan gestaltningarna delas in i sex roller; avsändare/ drivkraft, mottagare, objekt, subjekt, hjälpare, motståndare. Det är viktigt att skilja begreppet aktant från 'aktör', även om begreppen är besläktade. Aktörernas intention är det som styr vilken roll de får. Man kan säga att en aktör är den konkreta rollinnehavaren medan aktantrollen är aktörens funktion i berättelsen. Det viktiga i en berättelse är att ett 'subjekt' har ett 'projekt', en längtan efter något, ett 'objekt'. Gamla sagor kan ge exempel på hur det fungerar, som när Askungen (subjektet) drömmer om en prins (objektet), hennes elaka styvmor hindrar henne (motståndare) och hon får hjälp av mössen (hjälpare).⁷⁶ Här är det viktigt att betona att det inte måste vara en person eller en aktör som fyller fyller aktantrollen, det kan även vara ett fenomen eller en institution. Även i media finns berättelser om roller som fyller en viss funktion i berättelsen. När man talar om modern mediedramaturgi pratar man ofta om fyra olika roller, offer, hjälte, skurk och expert och dessa utgår från Propps agentroller. Genom att titta på vilka roller som tilldelas till vem, strategiskt eller omedvetet, kan vi få en uppfattning om en rådande diskurs.⁷⁷

Roll	Definition
<i>Hjälte</i>	En person som står för positiv insats, handlingar viktiga.
<i>Skurk</i>	En person som betar sig omoraliskt eller klandervärt.
<i>Offer</i>	En person som drabbas av något.

Tabell 2. Propps agentroller.

⁷⁵ Gripsrud, Jostein. Mediekultur – mediesamhälle, 255

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Rehnberg. Organisationer berättar: narrativitet som resurs i strategisk kommunikation, 76

Ylva Brune finner i sin avhandling, *Nyheter från gränsen – tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*, ett fenomen som hon kallar 'offerhjältar' – ett uttryck som myntades av Vladimir Propp (1970). Enligt Brune har dessa offerhjältar ett väldigt begränsat handlingsutrymme där det är skurkar och hjälpare som för historien framåt genom sina handlingar. Deras enda uppgift i berättelsen är att reagera på andras handlingar.⁷⁸ Jag använder mig främst av Greimas aktantmodell i analysen, men Propps agentroller kan ge en förförståelse för konstruktionen av mediedramaturgin. Det gör jag för att undersöka både vem som är textens subjekt respektive objekt, det vill säga vem som och vilka andra roller jag kan läsa ut ur texten.

Tillvägagångssätt

Först tittade jag förutsättningslöst på på mitt källmaterial för att sedan arbetade fram utifrån det jag ansett var intressant. Analysen sker alltså i flera steg där mitt analyschema hjälper mig att besvara mina frågeställningar. Min första tanke var att göra en analys språket, av det som skrivs explicit och det som sägs implicit. Det finns många andra sätt den här analysen skulle ha kunnat utföras på, men givet mina förutsättningar försöker jag genom de metoder jag valt att bygga på en kunskap som redan finns inom det här fältet. Genom att göra en genomgång av samtliga artiklar och med hjälp av analyschemat – och särskilt – aktantrollerna har jag bland annat kunnat identifiera vad som händer i texterna, det handlar till exempel om att hitta textens subjekt, objekt och subjektets drivkrafter. I ett nästa steg har jag strukturerat upp olika underrubriker och kategorier för att kunna ge exempel på de mönster jag sett och slutligen har jag genom att ha med mig tidigare forskningsresultat och teorier gjort en diskursanalys. De exempel jag lyfter fram får stå för diskurser jag hittat på fler platser, eftersom jag av utrymmesskäl inte kan visa alla artiklar jag gått igenom, och jag argumenterar för mina slutsatser genom att lyfta fram exempel

⁷⁸ Brune. Mörk magi i vita medier: Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism, 40

som stärker mina påståenden. I min analys försöker jag först beskriva hur kommundidningens innehåll kan se ut och ge ett exempel på hur jag i analysen försöker att plocka isär representationer, sedan formulerar jag hur den Andre tar form för att sedan ge exempel på mönster jag kallar för ”hjälparen och den hjälpte”, för att visa på kontraster mellan representationerna av vi och dem har jag ett avsnitt om representationen av den ’kontrasten till den hemmahörande’ och innan slutdiskussionen avslutar jag med ett avsnitt om vi och dem som diskurs.

Metodkritik

Jag har försökt förhålla mig kritiskt till min egna förförståelse eftersom jag är medveten om hur forskning om mediars representation själv riskerar att reproducera de stereotypa bilder och mönster som den kanske ställer sig kritisk emot. Genom användningen av vissa begrepp framför andra och kategoriserier i analysen är jag med och bidrar till kunskapsproduktion, därför väljer jag att problematisera vissa begrepp. Jag är också medveten om att jag när jag skriver den här uppsatsen inte kan ställa sig utanför tid och rum, den skapas inom en viss kontext, som om några år kan komma att tyckas föråldrad och fördomsfull.⁷⁹ Den kritik som ibland kan vändas mot den här typen av analyser bemöter jag med att utgångspunkten för studien förankras i analysen genom val av teoretiskt ramverk och genom att ta stöd i närliggande forskning och genom att försöka vara transparent försöker jag låta läsaren förstå hur processen sett ut när den här studien genomfördes. Kategorierna för analysen är konstruerade för att kunna besvara frågeställningarna på ett tydligt sätt, men så som det blir i diskursanalyser går det inte att renodla kategoriens diskurser och artiklar flyter in i varandra.

⁷⁹ Hultén. Främmande sidor, 13

Analys

Det här avsnittet består av en genomgång av exempel på hur jag analyserat representation och aktantroller för att kunna hitta diskurser. Då tittar jag både på språk, bild, och beskrivningar för att se hur representation kommer till uttryck 'vid en första anblick' - på en makronivå - för att sedan undersöka vad som händer i texten på en mikronivå genom att bland annat använda aktantroller. I nästa steg skapar jag kategorier utifrån de mönster jag hittat i min analys och diskuterar diskurser innan slutdiskussionen. För att göra det hela enklare att läsa har jag delat in kategorierna i överkategorier baserat på mitt analyschema; makro, mikro och kontext.

Representationer av den Andre

För att ge en bild av representationen av den Andre väljer jag att exemplifiera de byggstenar som tillsammans konstruerar berättelsen om den Andre. Detta gör jag utifrån mina resultat efter att ha använt analyskemat som finns som bilaga. För att kunna säga något om den som representeras som främling har jag också fått titta på de som representeras som hemmahörande, det för att kunna se både mönster och kontraster. De kategorier som presenteras är alltså inte skilda från varandra utan beståndsdelar av samma representation. En av de viktigaste punkterna i analyskemat har varit att se till aktantrollerna.

Att positioneras som den Andre utskrivet

För att använda Sara Ahmeds ordval finns det olika sätt att göras till främling, det kan vara genom små markörer och det kan vara uttalat eller outtalat. Processen där den Andre konstrueras sker med hjälp av flera typer av markörer, det kan vara genom berättelser om hur aktören kom till Sverige, en informationsruta om om födelseland och/eller hur hen "lär sig svenska". Jag ska ge några exempel på hur det går till.

En som inte beskrivs som en som lär sig språket är Ana. I artikeln med rubriken som säger; "Ana tar mexikanska smaker till Göteborg" inleds texten med; Att låta göteborgarna smaka

på riktig mexikansk mat är drivkraften för Ana Gema Tolentino från Hisings Backa.” Två informationsrutor, den ena berättar om hennes bakgrund och en ”stor familj i Mexiko”, den andra berättar om ett EU-projekt som ”passar extra bra om du är kvinna, ung och/eller utrikes född med tidigare erfarenhet av att starta företag.” På det första uppslaget som presenterar numrets innehåll finns en ruta med följande text och bild: ”Heta affärer”.

Närbilden. One Stop Future Shop hjälpte Ana Gema Tolentino att börja sälja sina egna chilisåser.” En bild på en leende svarthårig kvinna. Ordvalet sticker ut, även om studien inte ska fokusera så närgående på språket ;

”Heta affärer” tillsammans med en bild på en kvinna, som senare beskrivs vara från Mexiko, väcker andra associationer och knyter an till en diskurs som finns om ett eldigt latinskt temperament eller sensualitet. Vid en första anblick är Ana textens subjekt - hon gör något och tar initiativ. Hennes drivkraft är att ”Låta göteborgarna smaka på riktig mexikansk mat” och i representationen av henne blir kultur ett viktigt element. Undertexten är att hon bidrar med något, hon berikar Göteborg genom att låta dem ta del av ett främmande lands matkultur. Hon förhåller sig aktivt till de så kallade göteborgarna, som hon ju själv skrivs ut ifrån när hon positioneras som någon som kommer med något främmande.

I artikeln 'Samlad service för hela familjen' beskriver en Vårt Göteborg en familjecentral i Angered som är en del av Göteborgs Stads satsning Jämlikt Göteborg.⁸⁰

⁸⁰ Vårt Göteborg nr 2 2017, 12-13

Jag är på öppna förskolan så ofta jag kan, säger Mariam. Vi Känner oss alltid så välkomna här. barnen gillar att vara här och det finns många andra förädlar att träffa. Det kommer många familjer som jag kan prata arabiska med, men det är också ett bra tillfälle för mig att få träna på svenska.

Mariam beskriver att hon får ett tillfälle att träna på svenska och att hon får träffa andra som pratar arabiska, genom kommunens satsning.

I en artikel under med rubriken 'Trivs på nya skolan' berättar ingressen om att nyanlända skolelever varje dag åker 45 minuter mellan Biskopsgården och Torslanda; "Målet med deras resa är att minska Göteborgs skolesegregation".⁸¹ Bildtexten säger att "Ali Husein 15 år från Iran har efter bara ett år i Sverige börjat i en vanlig klass på Torslandaskolan". Jag återkommer till representationerna i den här artikeln längre fram.

Faktum är att alla representationer på ett eller annat sätt skriver ut explicit att personer är utrikes födda om det finns andra delar i berättelsen som indikerar detta. Den detaljen blir inte okommenterad för läsaren. Antingen beskrivs språkinläringen eller födelselandet på något sätt i artikeln. Bakgrunden blir viktigare för en som representeras som främling än en som representeras som svensk. Att någon exempelvis skulle vara född i Skövde är oftast inte något som anses relevant för berättelsen.

Ärendigt Göteborg

Amir Mahro och Mariam Jähling har tre barn. Här är alla samlade i köket på den öppna förskolan som hör till familjenheten.

Samlad service för hela familjen

Den etablerade familjenheten erbjuder föräldrar och barn en samordnad service för hela familjen. Detta innebär att familjenheten erbjuder en samordnad service för hela familjen. Detta innebär att familjenheten erbjuder en samordnad service för hela familjen.

⁸¹ Vårt Göteborg 3 2016, 8-10

Att bli omtalad

I artikeln 'Amir har hittat hem' står det att Amir ”berättar stolt att han monterat IKEA-möblerna själv”. Han brutit med gamla bekanta för att komma bort från missbruket och han kämpar med tillvaron. Nu har han fått boende genom ett kommunalt projekt. Behandlingsassistenten som är och hälsa på säger; ”Det märks att du vuxit, du tar ansvar för ditt liv nu när du bor själv, eller hur?” Detta kan ses som ett sätt att göra någon till främling eftersom det inte förkommer exempel på hur någon som representeras som främling som uttalar sig på motsvarande sätt om någon som representeras som hemmahörande.

Några stycken in i artikeln 'Trivs på nya skolan' som presenterade i förra stycket blir även Ali omtalad och bedömd;

Ali Hussein lägger in några böcker i sitt skåp, bredvid står klasskamraten Johan Ahlgren och packar i sin ryggsäck. Han tycker att det går bra för Ali Hussein i klassen. ”Han lär sig snabbt. Visst kan han behöva lite extra hjälp med språket ibland, men det löser vi tillsammans, eller hur;” säger han och tittar på Ali Hussein.

Bevaknings

Berättar stolt att han monterat IKEA-möblerna själv. Han brutit med gamla bekanta för att komma bort från missbruket och han kämpar med tillvaron. Nu har han fått boende genom ett kommunalt projekt. Behandlingsassistenten som är och hälsa på säger; ”Det märks att du vuxit, du tar ansvar för ditt liv nu när du bor själv, eller hur?” Detta kan ses som ett sätt att göra någon till främling eftersom det inte förkommer exempel på hur någon som representeras som främling som uttalar sig på motsvarande sätt om någon som representeras som hemmahörande.

”De är alla flesta är det väldigt enkelt att bli men när man bor på gatan. Att få en egen bostad och som stöd med behandlingen ett bättre utmaning för många i den här målgruppen.”

Amir har hittat hem. Nu har han fått boende genom ett kommunalt projekt. Behandlingsassistenten som är och hälsa på säger; ”Det märks att du vuxit, du tar ansvar för ditt liv nu när du bor själv, eller hur?” Detta kan ses som ett sätt att göra någon till främling eftersom det inte förkommer exempel på hur någon som representeras som främling som uttalar sig på motsvarande sätt om någon som representeras som hemmahörande.

Bevaknings

Amir har hittat hem	Ali Hussein lägger in några böcker i sitt skåp, bredvid står klasskamraten Johan Ahlgren och packar i sin ryggsäck. Han tycker att det går bra för Ali Hussein i klassen. ”Han lär sig snabbt. Visst kan han behöva lite extra hjälp med språket ibland, men det löser vi tillsammans, eller hur;” säger han och tittar på Ali Hussein.
---------------------	---

skulle jag säga är en del i att recenseras, genom reportens ögon. I nästa avsnitt beskriver jag rollerna som hjälpt och hjälpare närmre.

Att bli hjälpt

För att ge exempel på hur den Andre får rollen som den som blir hjälpt tar jag upp artikeln 'Samlad service för hela familjen' igen.⁸² I ingressen kan man läsa;

Alla barn ska ha rätt till en god start i livet. I år öppnar sju nya familjecentraler i Göteborg med målet att skapa ett mer jämlikt Göteborg. "Familjecentralen gör livet lite enklare", säger Anwar Mahra som ofta besöker familjecentralen i Angereds centrum.

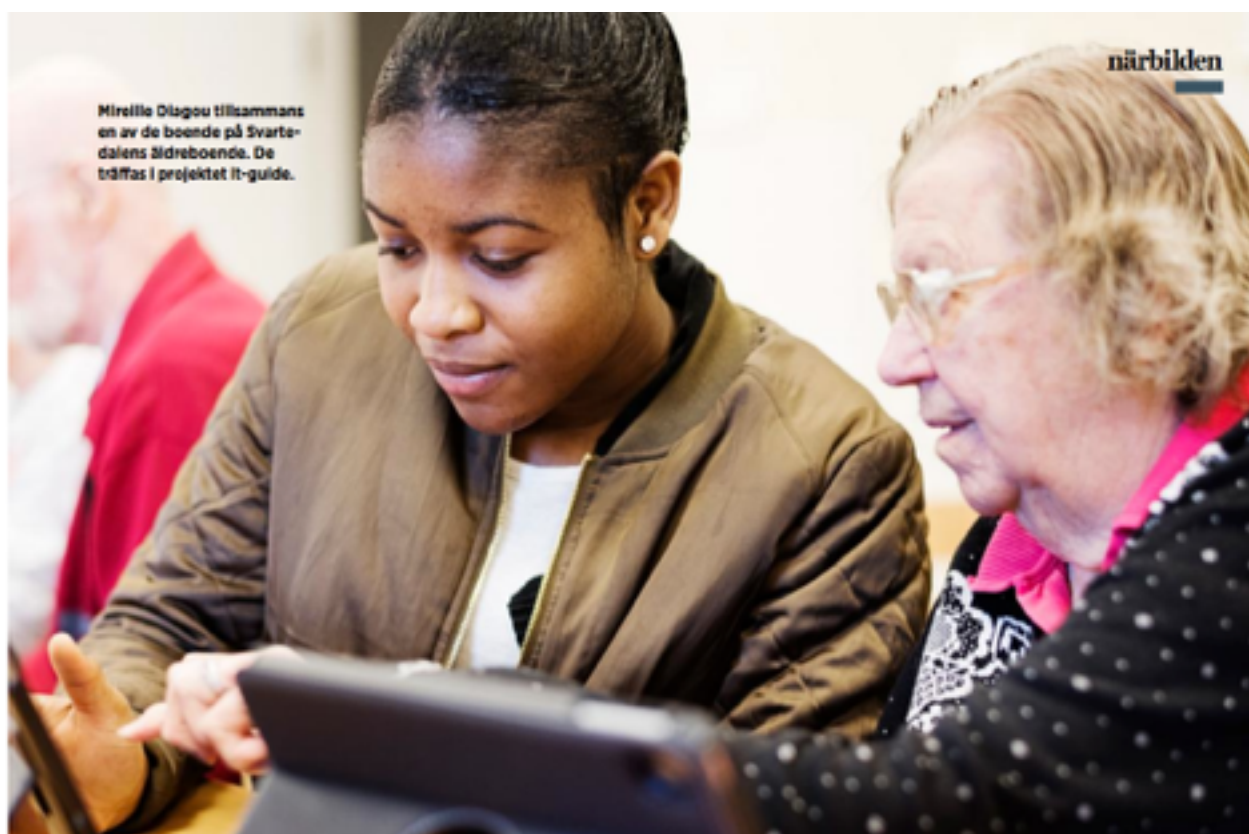
Här går det återigen att se hur aktanrollerna följer ett visst mönster. Kommunen, subjektet, har som mål att skapa ett mer jämlikt Göteborg, drivkraft, och de som få representera vilka det är som blir hjälpta, subjektet, är en familj bosatt i Angered och gestaltade som den Andre. Samordnaren för Angereds familjecentral säger en bit in i artikeln;

Här kan man undersökas i ett helt vanligt rum, vilket gör tröskeln till tandvården låg. Vi vill ge människor en god upplevelser av tandvård och visa vinsten i att prata tandhälsa på ett positivt och informerande sätt, innan problem har uppstått.

Ingenstans står det utskrivet vilka människor som behöver en låg tröskel för att besöka tandvården eller som i ska visas vinsten med att "prata tandhälsa på ett positivt och informerande sätt", men implicit om man lägger ihop de ledtrådar texten ger i form av bild och övrig text förstår man att det är de som representeras som främlingar som behöver den här hjälpen.

Jag ser att inte någon person som representeras som den Andre som gestaltas som renodlade hjältar eller hjälpare. Ett tvetydigt fall är flickan som hjälper äldre att lära sig data. Hon kommit till Sverige från Elfenbenskusten, står det i en informationsruta, och hon

⁸² Samlad service för hela familjen, Vårt Göteborg 2017, 12-13

deltar i verksamheten inom ramen för ett projekt där hon ska lära sig svenska.⁸³ Genom att använda aktantrollerna som modell har det hjälpt mig att se vad som händer i texterna på ett tydligare sätt. De som vid första anblicken är aktiva och initiativtagande blir efter analysen ändå textens objekt. Detta gäller även Ana Gema Toledo som startade företag.⁸⁴ När jag använder analysverktyget i form av aktantrollerna positioneras Ana på ett nytt sätt; som deltagare i ett EU-projekt blir Ana hjälpt och textens objekt. Någon annan har intentioner och berättelsen handlar om projektets drivkraft att stödja vissa grupper; den som är kvinna, ung och/eller utrikes född. Eftersom flickan i det digitala projektet själv blir hjälp att lära sig svenska genom ett projekt blir hon ändå textens objekt. Ett annat exempel är Amir som kommer från hemlöshet men tack vare en av kommunens satsningar nu fått ett eget hem. Han beskrivs kämpa för att hitta stabilitet i livet nu när han fått en 'andra chans'. Det här är genomgående i representationen av den Andre. Man skulle kunna argumentera för att det är kommundidningens form som styr resultatet och gör ALLA till objekt, och

⁸³ Digital skola för äldre, Vårt Göteborg nr 2 2017, 5

⁸⁴ *Se s.31

visst finns det exempel på 'hemmahörande' som hamnar i samma roll, men även flertalet exempel på där den som representeras som hemmahörande faktiskt får vara textens subjekt. Exempel på detta kommer i nästa avsnitt.

Den här representation argumenterar jag går att koppla till Ylva Brunnes begrepp offerhjälte, någon som har ett begränsat handlingsutrymme och har inte själv förmåga att driva berättelse framåt. Även om personen beskrivs som driven och engagerad så står det inte i aktörens makt, som objekt, att föra berättelsen framåt. För detta behövs subjektet, i de flesta fall kommunen, och dess hjälpare.

Kontrasten till den hemmahörande

För att säga något om den Andre, den som görs till främling, presenterar jag exempel på det som ställs i kontrast i den processen - den som görs till hemmahörande. I en kort artikel om handbolls-EM beskrivs en handbollsspelare som spelar i landslaget och som inte är bosatt i Sverige. Rubriken är; "Jag älskar att spela hemma". En blond tjej som har blågula sportkläder och gör en segergest med en armen uppsträckt. Hon är textens subjekt och hennes drivkraft att att spela handboll nu i Göteborg, hon är "taggad". Subjektet beskrivs som initiativtagande och aktivt och hennes lag som revanschsugna. Enligt Propps agentroller representeras hon som textens hjälte. I texten står det att hon är bosatt utomlands för sin proffskarriär, det är ändå Göteborg och Sverige som åsyftas som hemma. Det svenska landslaget är en symbol för 'viet' och diskursen som går att läsa ut är att alla vi, vi som läser Vårt Göteborg, förväntas hoppas på vinst. Landslagets *stjärna* Isabella Guldén hoppas att det blir fullsatt på läktarna. Vi ska även

»Jag älskar att spela hemma«

EM-EM I helgen kommer handbolls-EM till Göteborg - landslagets stjärna Isabella Guldén hoppas ta guld i Scandinavium. - Jag är riktigt taggad och hoppas att det blir fullsatt på läktarna.

TEXT: SANNA SCHILLER BILD: JONAS FOSTERHÖFFT

Tips!
Under fredagen öppnar vi upp aktiviteter för all svensk ålder, med främst fokus på alla handbollslags, vår stora ungdomsverksamhet genom att erbjuda utställning och underhållning för hela familjen.

REKREATIONEN Svenska årets utställning i Scandinavium i Göteborg - nu går laget för guld.

Stata Göteborgs skyttelinet av stål kan bli.

Många göteborgare vill visa upp sin stad, ett stöd för ett idrottsutövande är ett ypperligt tillfälle för det. Vårta är Göteborg en bra stad för utövningsarrangemang?

För att vara en bra stad för idrott och för Göteborg stället enda meriter när det

vara stolta över vår stad Göteborg. Isabella Gulldén säger: ”Många göteborgare vill visa upp sin stad, att stå värd för ett idrottsevenemang är ett ypperligt tillfälle för det.”

Vårt Göteborg har genomgående ett tilltal med ett tydligt ’vi’. På första upplaget, i nr 1 2017, skriver stadsdirektören Eva Hessman en slags ledare⁸⁵ och rubriken är; ”Om vi alla hjälps åt är jag övertygad om att vi klarar det”. ’Vi’ har en utmaning framför oss i form av ombyggnationer, motståndare enligt akatantmodellen, och lyfter fram

förebilder, som agerar hjälpare; ”Då är det inspirerande att läsa om familjen Wikehult/Koucky i Majorna. De har ingen egen bil utan är medlemmar i en bilpool. Ibland hyr de bil. För det mesta cyklar de. Och de sparar pengar.” Cykelfamiljen i Majorna representeras som hemmahörande bland annat genom att följa ideal som är högt värderade i dagens Sverige, som att vara miljömedveten. På bilden syns en familj med tre barn, cyklar och cykelkärror. De är utomhus och representeras som aktiva och initiativtagande. Jag vill påstå att vissa aktiviteter är kodade med kultur och tillhörighet. I artikeln om dem är de sedan textens subjekt och de presenteras för oss läsare som förebilder.

Namn och utseende kan också vara pusselbitar för en läsare att läsa aktören i texten, men det som är avgörande för läsningen argumenterar jag har med andra saker att göra. Utifrån funderingar kring vad som händer när aktören får bli mer nyanserad och till punkt inte följa en berättelse vill jag lyfta ett exempel. Det är på ett sätt ett gränsfall - och samtidigt inte. Istället stärker det min tes om att det som är viktigast i processen att göras till främling inte är hudton eller namn utan en sammanhängande berättelse som har vissa komponenter. I artikeln om stadsodling med rubriken ”Skördetid för stadens odlare”, redan i rubriken är odlaren inkluderad i att tillhöra staden och ett vi. Han syns också på omslaget till nummer

⁸⁵ Vårt Göteborg, nr 1 2017

3 2016 tillsammans med texter; ”Allt fler göteborgare skaffar egen lott!” Ansatsen är inkluderande - han är en av göteborgarna som gör något. Han är en av få med brun hud och han har ett efternamn som inte låter traditionellt svenskt. Men här vill jag argumentera för vad som gör berättelsen om honom till en berättelse om en hemmahörande person. Även om han är textens objekt och ett exempel på en lyckad insats, i linje med kommundidningens form och narrativ, så beskrivs han som aktiv och initiativtagande; ”David Njie var en av de 30-40 personerna som kom på informationsmötet när Bostadsbolaget frågade efter odlingsintresserade i området.” Det finns inte någon berättelse om en resa till Sverige eller att han lär sig språket, vilket det finns i så gott som alla berättelser om den Andre. Istället berättar han om sin bakgrund på följande sätt; ”Jag är uppväxt i radhus och min mamma som tyckte om att odla.” Detta vill jag knyta till Camauërs studier om den diskursiva konstruktionen av en nationell identitet och hur denna identitet bygger på projiceringar av idealiserade egenskaper av den egna nationella gemenskapen, jag återkommer till det här i sammanfattningen.

Vi och dem som diskurs

Vissa exempel på åtskiljandets praktik har redan kommit fram i analysen av representationen av den Andre, men här ska jag försöka komma med ytterligare exempel och förtydliganden. Vem som får uttala sig om någon annan och vem har privilegiet att bedöma är ett exempel på att skapa ett Vi och dem. Den diskursen finns närvarande i artikeln om Torslandaskolan där både kommunanställda och andra elever, representerade som hemmahörande, uttalar sig om den Andre, de nyanlända. Textens objekt blir bedömt. Eftersom exempel på det här redan presenterats kommer jag att fokusera på ger andra exempel nedan.

'Utmaningen'

I en artikel om boenden står det i rubriken; ”Utmaning att hitta boende till nyanlända”.⁸⁶ Genom att ställa frågan vem det är en utmaning för får du svaret: det en utmaning för textens subjekt; kommunen. Det skulle även kunna läsas som en utmaning för nationen - och för 'viet'. Undertexten är att det är svårt för oss att hitta något åt dem, alltså bygger textens berättelse på ett antagande om ett 'vi och dem'. Den Andre, objektet, får synas på bilden, två män som beskrivs som nyinflyttade på Lilleby camping. I ingressen kan vi läsa; ”Vid årets slut har 880 nyanlända med uppehållstillstånd kommit till Göteborg och nästa år väntas ännu fler”. Det här knyter an till Ahmeds beskrivning av diskursen om invandring som en ström. Betoningen på ”med uppehållstillstånd” är en del av samma diskurs om migration där rätt sort

⁸⁶ Utmaning hitta boenden till nyanlända, Vårt Göteborg nr 4 2016, 9

migranter välkomnas. Det nationella subjektet kan föreställa sig sin egen generositet i det att vissa andra välkomnas, genom att låta dem som är 'äkta' stanna. Samtidigt som vissa andra konstrueras som förhatliga. I diskursen ligger villkor för gästfriheten.⁸⁷ I inledningen av texten får vi veta att arbetet med att få fram bostäder pågår på flera fronter; ”De här människorna kommer hit utan kapital, de har ingen kötid på Boplats och inga kontakter. Om vi inte får fram bostäder riskerar de att bli hemlösa,” säger Martin Öbo, tillförordnad direktör på fastighetskontoret. Han talar till människors empati och känsla. Syftet med texten och det som nämns innan är subjektets, kommunens, behov av hjälp från göteborgarna, hjälparna, exempel på detta finns i stycket efter en beskrivning av hur kommunen hyrt villavagnar, men att det inte räcker; ”Göteborgs stad hoppas därför på allmänhetens hjälp, Boplats Göteborg driver just nu ett projekt för att förmå privatpersoner att hyra ut ett rum eller sommarstuga.” Drivkraften är att hitta boenden eller integration som vinjetten heter. Samtidigt som det finns den här diskursen om ett underliggande hot som förstärks av orden 'utmaning' tillsammans med en uppräknings av antal personer som kommit och att det ska komma fler.

'Initiativtagaren'

Rubriken säger; ”Lisa startade ett fotbollslag för flyktingtjejer” och en glad person står på en fotbollsplan och ler in i kameran, i bakgrunden syns flickor med slöjor och huvudena bortvända.⁸⁸ Lisa är textens subjekt och hennes drivkraft är att flickorna ska integreras. Hon får frågan hur hon som initiativtagare kom på idén; ”Samhällsklimatet har självklart påverkat mig, jag vill jobba med att grupper möts och pratar med varandra, istället för att motsättningar uppstår.”Den här gestaltningen kan

⁸⁷ Ahmed. Vithetens hegemoni, 71-72

⁸⁸ Lisa startade fotbollslag för flyktingtjejer, Vårt Göteborg nr 4 2016, 21

ställas mot den som är vanlig i nyhetsmedier där fokus i artiklar kring invandring just fokuserar på motsättningar och kan knytas till kommuntidningars skilda villkor och uppdrag. Den nyhetslogik som gäller i nyheter gäller inte i exempelvis Vårt Göteborg. Initiativtagaren Lisa får sedan frågan; vad är det bästa med Rampen?;

Det finns så mycket bra! Det är en fantastisk känsla att åstadkomma något tillsammans med andra, vi skrattar mycket och har sjukt roligt tillsammans. Det är underbart fint att se lyckan i tjejernas ansikte när det kämpat riktigt hårt eller gör mål när deras ögon strålar och hela ansiktet spricker upp i ett stort leende.⁸⁹

Hennes beskrivning av tjejerna finns att finna i flera exempel på hur den Andre representeras under avsnittet om 'Att bli omtalad' och 'Att bli hjälpt' på så sätt att hon blir den som får fälla omdömen i texten och hur hon beskriver att de kämpar. En annan del i konstruktionen är att hon är initiativtagare och textens subjekt och hon är den som är aktiv och bjuder in den Andre till att bli det som en del i ett integrationsprojekt. Det knyter också an till min observation om aktivitet, där den Andre representeras i inomhusmiljö. Friluftsliv och aktivitet skulle jag påstå blir en del av en diskurs om svensk kultur.

Den andra diskursen är att den Andre behöver bli hjälpt för att 'integreras'. Exempel och belägg för det här påståendet finns i avsnittet om representation. Diskursen beskriver både hur den Andre blir hjälpt men också hur positiv och tacksam den sedan blir. I Sara Ahmeds teori om affektekonomin upprätthålls ett system som gör vissa kroppar tillhörande och andra avvikande genom hur man pratar om kroppar och hur de tillskrivs egenskaper och känslor. Konsekvensen blir att associationer 'klibbar' fast vid dem.⁹⁰ Jag menar att den Andre som både beskrivs som positiv och tacksam ställs i förhållande till ett 'vi' genom just denna diskurs. Och den Andre som blir objektet för vår känsla får stå i skuld till oss, till hjälparen. Genom att visa tacksamhet kan de ge tillbaka vad 'vi' givit. En del av diskursen blir att den Andre förutom att bli åtskild från 'viet' också positionerad som underordnad och beroende.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ahmed. Vithetens hegemoni, 28

Fördjupande diskussion

Den Andre behöver anta igenkännbara former även om ordet invandrare inte används. Det finns andra sätt att skriva ut att aktörer är utrikes födda, och det sker i princip varje gång berättelsen pekar på att det är en representation av den Andre. Det räcker alltså inte att låta de andra ledtrådarna bygga en bild, på ett eller annat sätt formuleras det här och skrivs ut explicit. I vissa fall används begrepp som nyanlända eller i ett fall flyktingflickor - begreppet invandrare förekommer som sagt inte alls. Oavsett om processen är uttalad eller ej - vilket den ofta är - så finns det bortom benämning en diskurs som konstruerar den Andre där flera byggstenar tillsammans bygger en representation som skiljer den Andre från viet. En annan del i berättelsen om den Andre är att hen sätts i relation till de hemmahörande på ett sätt hen ibland omtalas och ges omdömen i texten. Något som säkert hänger samman med rollen som hjälpt. I och med att kommunen beskrivs som textens subjekt i alla artiklar där representationer av den Andre förekommer och hen blir textens objekt är en del av berättelsen kommunens drivkraft att 'hjälpa'. Det handlar ofta om en tanke om integration. I den berättelsen blir kommunen på ett sätt textens hjälte, enligt Propps agentmodell, och den Andre blir enligt samma modell då offer - eller offerhjälte. Här skiljer sig representationen ifrån den om de 'hemmahörande', i det att de får vara textens subjekt i vissa sammanhang. De får även vara hjälparen som får säga hur saker är i förhållande till den Andre, i texter där de inte är subjekt.

Representation hänger också ihop med plats och aktivitet. Att beskriva platsen är en av byggstenarna i hur representationen konstrueras. De få personer som befinner sig i innerstaden är alla representerade som hemmahörande, den Andre befinner sig i en förortsmiljö. En annan detalj är att de som representeras som främlingar med ett undantag är inomhus, ofta involverade i en kommunal verksamhet; lära äldre använda en I-pad, befinna sig på en familjecentral eller en skola, inomhus i sitt hem (som en fått genom kommunen). De som representeras som hemmahörande är i högre grad involverade i friluftaktiviteter; en man med två barn seglar optimistjolle, på gymmet, på cykeln, kördes sin barnvagn upp på en spårvagn, på handbollsplanen, med en fotboll under foten

på en fotbollsplan. Det här skulle kunna beskrivas som en diskursiv konstruktion av en nationell identitet. Jag läser ut en diskurs om aktivitet och friluftsliv som en del av svensk kultur.

Genom att analysera aktantrollerna kommer jag fram till att det är tre faktorer som ofta sammanfaller med representationen av någon som främling; plats, textens drivkraft och aktantroll. Förutom att det då oftast sammanfaller med mörkt hår och ett namn som inte låter typiskt svenskt. Men jag vill betona att det igen enbart handlar om utseende och namn eftersom om berättelsen i övrigt inte följer ett visst narrativ så kommer läsaren att läsa aktören som hemmahörande. Några exempel på detta är pappan i cykelfamiljen i Majorna här och killen som stadsodlar i Kyrkbyn. Därför vill jag lyfta några olika element som ofta förekommer i konstruktionen av den Andre:

- Inomhus. Förortsmiljö - aldrig innerstad (plats)
- En ”andra chans” genom insats utifrån (händelse)
- ”Hjälteoffer”, ambitiösa men berättelsen förs fram av en hjälpare (roll)

Dessa element berättar något om en diskurs som finns i samhället om den Andre. Det handlar inte bara om födelseland eller hudton, konstruktionen är en berättelse om något mer. Genomgående upprepas berättelsen om ett objektet i behov av hjälp. I berättelsen om Vi och dem står kommunen som objekt, medborgaren som subjekt eller mottagare och drivkraften är att minska ett utanförskap – att integrera den Andre. Det går att prata om orsak och verkan, där Skurken enligt aktantrollsmodellen är utanförskap, subjektets drivkraft är att integrera, objektet som ska integreras är den Andre, det finns även andra aktanter som hjälpare och mottagare i texten och de är de hemmahörande göteborgarna. En av åtskiljandet praktiker som jag funnit är både vem som får agera subjekt, trots kommuntidningens form där de själva agerar subjekt finns det exempel på hur hemmahörande får agera subjekt i flera texter. De som representeras som hemmahörande får även agera förebilder och tillåts uttala sig om den som görs till främling. Den Andre framställs som oförmögen att själv föra berättelsen framåt, enligt Brunes bild av hjälteoffret som är tapper men inte förmår styra sitt öde. Detta går även att kopplas Ahmeds argumentation för den Andre görs till en som inte riktigt hör hemma genom att

genom att beskrivas som någon som är nyanländ och i behov av boende eller svenskundervisning.

Den som är insatt i journalistikens premisser förstår att stereotyper inte går att undvika och de till och med behövs för att få publiken att läsa och förstå en nyhetstext snabbt och enkelt. Förenklingarna gör texten tillgänglig för läsaren och att helt undvika stereotyper är nog inte möjligt eftersom det är ett sätt att skapa kategorier som hjälper vår hjärna att sortera informationen. Frågan blir snarare vad vi fyller kategorierna eller stereotyperna med – och här blir det viktigt att vara medveten om maktaspekten och konsekvenser.

Diskursen om Vi och dem finns på flera olika sätt, ett 'vi' måste alltid vara närvarande och en utgångspunkt för texten där den Andre speglar och ibland kommenteras. Diskursen om Vi och dem finns som hur 'vi' ska hantera utmaningen med de andra, något som knyter an till en diskurs om invandring som en ström som riskerar att 'skölja över oss' och det tror jag knyter an till sin kontext och den samhällsdebatten. En annan diskurs om Vi och dem som på ett sätt går hand i hand är den om hur den positive Andre tacksamt får ta emot 'vår' hjälp.

Avslutande diskussion

Utifrån ett kommunikatörsperspektiv vill jag diskutera de representationer och diskurser som kommer till uttryck i en kommundidning som denna. Genom att belysa hur processer att skapa främlingen respektive den hemmahörande genom att bland annat titta på hur aktantroller ser ut hoppas jag kunna ge verktyg för att kunna arbeta medvetet med representation framåt. Det är viktigt att vara medveten om hur man som kommunikator bidrar till en praktiserad diskursproduktion. Diskurser är något som genomsyrar hela samhället och inget som bara finns i media eller på kommundidningars redaktioner, men med det demokratiska uppdrag och ansvar den här typen av publikationer blir självvranssakan och medvetenhet om den här typen av frågor extra viktig. Hur något ramas in, vilka underförstådda orsakssamband som finns inskrivna i problemformuleringar blir ett bidrag till att skapa eller stärka diskurser - eller tvärtom - att rucka på och omformulera dem.

I de nummer jag tittar på är det förhållandevis många som beskrivs som nyanlända, det kan förklaras med att det under denna tidsperiod var en stor fråga hur människor som kom skulle få någonstans att bo - något som även dominerade nyhetsmedierna. I kommundidningen Vårt Göteborg finns det tecken på en inkluderande ansats. Kultur och religion beskrivs till exempel inte explicit som viktiga faktorer när den Andre representeras. Forskare inom det här fältet som exempelvis Leonor Camauër hävdar att vissa stereotypa representationer i media bidrar till ökad segregation. Mycket har hänt på över tid i hur den Andre representeras och vid en första anblick finns det mycket som Vårt Göteborg tycks arbeta medvetet med som att ge plats till människor i olika delar av staden, med varierande livssituation och bakgrund. Man skulle kunna argumentera för att Vårt Göteborg anstränger sig för att gestalta olika delar av staden och ge plats åt den Andre till skillnad från de slutsatser sociologen Birgitta Löwander drog efter att ha forskat på diskursen kring 'invandrare' i teve på 90-talet och hävdade att vissa invånares underordning legitimerades genom en undanskymd roll. En medvetenhet om gamla stereotyper kan vara ett steg på vägen, men som Stuart Hall kom fram till, så fortsätter stereotyper att reproduceras fast på nya sätt som är mindre provocerande på ytan.

Rapporten av Strömbäck m.fl. som kom 2017 ger en bild av hur nyhetsmedier fokuserar på konflikt i förhållande till invandring. I Vårt Göteborg är beskrivningarna tvärtom positiva, artiklarna handlar oftast om positiva resultat av kommunens insatser. Det står i kontrast till de skildringar av förorten och invandrare i traditionell nyhetsmedia som ofta fått kritik. Detta kan förklaras med kommuntidningens format och ansats att skildra kommunens arbete på ett positivt sätt. Medielogiken ser, som jag tidigare varit inne på, annorlunda ut i publikationer med avsändare som är institutioner, företag eller i det här fallet kommunen än den som styr nyhetsmedia. Jag skulle säga att diskursen om den Andre ser annorlunda ut i Vårt Göteborg än i den tidigare forskningen, gjord på nyhetsmedier, som jag tittat på. Gestaltningen ser annorlunda ut, vissa starka stereotypa bilder undviks, samtidigt som berättelsen eller diskursen om den Andre tydligt går att identifiera genom de olika element som alltid är närvarande i berättelsen om/representationen av den Andre.

Det finns några skillnader från tidigare forskning om representation av invandrare:

- Inte inriktat på konflikt, utan tvärtom positiva gestaltningar.
- Få explicit uttrycka stereotypa beskrivna egenskaper kopplade till kultur - däremot implicit.
- Begreppet invandrare används inte.

Ylva Habel argumenterar för att det inte är hudton som i första hand definierar vithet, eller ett 'vi' tänker jag, utan idéer om vad som är en svensk kultur. Där vill jag inte dra för stora slutsatser, men beskrivningen av hemmahörande i Sverige som aktiva och intresserade av friluftsliv kan ses som en konstruktion av diskursiv kulturell tillhörighet. En tillhörighet som 'vi' har i uppdrag att inkludera 'dom' i, i rollen som hjälpare. Om den första läsningen av en kommuntidning som Vårt Göteborg vid en första anblick står i kontrast mot de stereotypa föreställningar som förekommit historiskt och som idag förekommer i nyhetsmedier så framkommer det efter en närmare analys att stereotyper reproduceras men på nya sätt.

Litteraturlista

Litteratur

Ahmed, Sara. Vithetens hegemoni. Stockholm: Tankekraft förlag, 2011.

Brune, Ylva. Mörk magi i vita medier: Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1998.

de los Reyes, P., Molina, I, Mulinari (red.). Introduktion: maktens (o)lika förklädnader. Stockholm: Bokförlaget Atlas, 2002.

Ekström, Mats och Larsson, Larsåke (red.). Metoder i kommunikationsvetenskap. Lund: Studentlitteratur AB, 2010.

Ekström, Mats (red.). Mediernas språk. Lund: Liber, 2008.

Eriksson, Catharina, Eriksson Baaz, Maria, Thörn, Håkan (red.) Globaliseringens kulturer, den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället. Nora: Nya Doxa, 1999.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena, Metodpraktikan. Stockholm: Norstedts Juridik, 2012.

Fairclough, Norman. Critical discourse analysis: the critical study of language. London: Longman, 1995.

Gripsrud, Jostein. Mediekultur – mediasamhälle. Göteborg: Daidalos AB, 2011.

Habel, Ylva. Rörelser och schatteringar inom kritiska vithetsstudier, i Helena Hörnfeldt, Tobias Hübinette & René Rosales Leon (red.), Om ras och vithet i det samtida Sverige, Stockholm: Mångkulturellt Centrum, 2012

Hall, Stuart. Representation. London: Sage Publications, 1997.

Hultén, Gunilla. Främmande sidor. Valdemarsvik: Akademitryck, 2006.

Lakoff, George. The all New Don't Think of an Elephant! Vermont: Chelsea Green Publishing, 2014.

Said, Edward W. Orientalism. Stockholm: Ordfront förlag, 2016.

Shehata, Adam. Journalistikens dagordningar och gestaltningar. Ingår i Karlsson, Michael och Strömbäck, Jesper (red.) Handbok i journalistikforskning. Lund: Studentlitteratur AB, 2015

Spurr, David. The Rhetoric of Empire. Durham: Duke University Press, 1993.

Strömbäck, Jesper. Makt, medier och samhälle - En introduktion till politisk kommunikation, Lund: Studentlitteratur AB, 2014.

Winter Jørgensen, M., & Phillips, L.J. §. London: Sage Publication Ltd, 2000.

Avhandlingar, rapporter och tidskrifter

Brune, Ylva. Nyheter från gränsen: Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld. Göteborg: Göteborgs universitet, 2004.

Camauër, Leonor och Nohrstedt, Stig Arne (red). Mediernas Vi och Dom. Stockholm: Edita Sverige AB, 2006.

de los Reyes, Paulina. Bortom Vi och Dom: teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering; rapport. Norstedts Juridik AB, 2005.

Forkby, Thorbjörn och Liljeholm Hansson, Susanne. Kampen för att bli Någon. Bilder förorter och riskfyllda utvecklingsvägar i Göteborg. Göteborg: FoU i Väst, 2011.

Hultén, Gunilla. Den sårbara mångfalden. Ingår i: Människorna, medierna & marknaden: Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati i förändring / [ed] Oscar Westlund, Stockholm: Wolters Kluwer, 2016.

Rehnberg, Hanna Sofia. Organisationer berättar: narrativitet som resurs i strategisk kommunikation. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2014.

Strömbäck, Jesper, Andersson, Felicia och Nedlund, Evelina (red). Invandring i medierna - Hur rapporterade svenska tidningar 2010-2015? Stockholm: Delmi rapport 2017:6, 2017.

Strömbäck, Jesper. Medialisering och makt: En analys av mediernas politiska påverkan. Statsvetenskaplig Tidskrift årg 110 nr 4, 2008.

Göteborgs Stad. Skillnader i livschanser och hälsa i Göteborg. Rapport, 2014.

Digitala källor

Vårt Göteborg. 2017.

<http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/default?ReadForm> (Hämtad 2017-03-02)

Göteborgsposten. 2017.

<http://www.gp.se/nöje/kultur/krönika-göteborg-är-en-stad-som-glider-isär-och-det-blir-bara-värre-1.199053> (Hämtad 2017-03-15)

Politologerna. 2017.

<https://politologerna.wordpress.com/2013/11/07/sveriges-mest-segregerade-kommuner/> (Hämtad 2017-04-07)

Wikipedia. Segregation. 2017.

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Segregation> (Hämtad 2017-04-07)

Vårt Göteborg. 2017.

http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/special,las_magasinet_vart_goteborg (Hämtad 2017-03-02)

Göteborgs stad. 2017.

<http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunfakta/vart-goteborg/> (Hämtad 2017-04-08)

Stockholms fria tidning. 2017.

<http://www.stockholmsfria.se/artikel/2520> (Hämtad 2017-04-10)

<http://www.regeringen.se/49baf8/contentassets/8592e456f2184550b83c4aa215e3ebba/begreppet-invandrare---anvandningen-i-myndigheters-verksamhet> (Hämtad 2017-04-09)

Spanaren. 2017.

<http://spanaren.se/2016/05/03/vart-goteborg-propaganda-forkladd-till-journalistik/> (Hämtad 2017-03-11)

OTW. 2017.

<http://www.otw.se/nyheter/otw-gor-vart-goteborg/> (Hämtad 2017-03-12)

Göteborgs Stads informationspolicy. 2017.

<http://goteborg.se/wps/portal/press-och-media> (Hämtad 2017-10-24)

Bilagor

Empiriskt material

Samlingssida för att läsa alla nummer

http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/special,las_magasinet_vart_goteborg

Enskilda nummer

Vårt Göteborg nr 2 2017

https://issuu.com/vartgoteborg/docs/va__rt_go__teborg_02-17

Vårt Göteborg nr 1 2017

https://issuu.com/vartgoteborg/docs/vg-1-2017_issu

Vårt Göteborg nr 4 2016

<https://issuu.com/vartgoteborg/docs/binder1>

Vårt Göteborg nr 3 2016

<https://issuu.com/vartgoteborg/docs/vartgoteborg>

Analysschema

1. Den tematiska strukturen (makro)

En översiktlig beskrivning av reportaget, en redogörelse för dess huvudsakliga innehåll och bilder som visar aktörer. Vad handlar reportaget om? Vad är textens huvudsakliga tema? Vilka bilder är med? I vilka miljöer befinner de sig i?

2. Den schematiska strukturen (mikro).

En kartläggning av berättandet. Frågor jag ställer texten är:

- a) Vad sägs om aktören? På vilket sätt beskrivs de i reportagen? Vad ges det för information om exempelvis namn, familj, arbetssituation, ålder och utseende?
- b) Hur presenteras aktörerna i reportaget genom aktantrollerna? Vem är textens subjekt, objekt etcetera? Vad är textens drivkraft?
- c) Vad förmedlar representationerna? Är aktörerna glada, ledsna, arga etcetera? Är de ensamma eller tillsammans med andra?